

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

KNO – 4101-013-03/2014

P/14/029

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/029 - Digitalizacja dóbr kultury w Polsce
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
Kontroler	Robert Sasin, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 92513 z dnia 27 listopada 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Narodowe Archiwum Cyfrowe, ul. Stefana Hankiewicza 1, 02-103 Warszawa, dalej: NAC, Archiwum lub Centrum Kompetencji
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Woźniak, od 19 kwietnia 2012 r. p.o. Dyrektora NAC, zaś od 15 października 2012 r. Dyrektor NAC. W okresie od 8 marca 2008 r. do 18 kwietnia 2012 r. funkcję Dyrektora NAC pełnił Nikodem Bończa-Tomaszewski. (dowód: akta kontroli str. 3-7)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli Narodowe Archiwum Cyfrowe w latach 2011-2014 (III kwartały) prawidłowo wywiązywało¹ się funkcji Centrum Kompetencji, pełnionej w ramach Programu Wieloletniego „Kultura+” w Priorytecie „Digitalizacja”² oraz prowadziło digitalizację posiadanych materiałów historycznych (mikrofilmów materiałów audialnych i audiowizualnych), osiągając wyższe od zaplanowanych w Priorytecie Digitalizacja efekty rzeczowe.

Archiwum przestrzegało kryteriów doboru obiektów do digitalizacji określonych w zarządzeniu nr 13 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 czerwca 2011 r. w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych³.

W dotychczasowej działalności Archiwum, w odniesieniu do posiadanego zasobu, nie wystąpiła sytuacja utraty materiałów archiwalnych ze względu na zbyt późne przeprowadzenie digitalizacji.

Archiwum zbudowało infrastrukturę techniczną zabezpieczającą bieżące potrzeby digitalizacji, zorganizowało pracownie digitalizacyjne, stworzyło profesjonalne centralne repozytorium cyfrowe dla zbiorów ze wszystkich archiwów państwowych. W Archiwum brak jednak było pomieszczeń, które mogłyby zostać wykorzystane do dalszego rozwoju funkcji związanych z digitalizacją.

Kwalifikacje zawodowe pracowników NAC, którym powierzono realizację zadań z zakresu digitalizacji dóbr kultury zapewniały prawidłowe wykonanie tych zadań.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

² Program „Kultura+” - program wieloletni „Kultura+” na lata 2011-2015, ustanowiony uchwałą Rady Ministrów Nr 76/2010 z dnia 12 października 2010 r., zmieniony uchwałą Nr 238/2011 Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 2011 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego Kultura+, zmieniony uchwałą Nr 213/2012 Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2012 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego Kultura+, zmieniony uchwałą Nr 173/2013 Rady Ministrów z dnia 8 października 2013 r. zmieniającą uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego Kultura+. W ramach ww. Programu NAC uczestniczy w priorytecie „Digitalizacja” (<http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/program-wieloletni-kultura.php>).

³ Zarządzenie to zastąpiło decyzję nr 25 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 30 grudnia 2005 r. w sprawie standardów sporządzania cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w archiwach państwowych.

Archiwum w prawidłowy sposób prowadziło działalność w obszarze upowszechniania zasobów cyfrowych w okresie 2011-2014 (III kwartały). NAC upowszechniało zdigitalizowane materiały archiwalne na ogólnodostępnych portalach (www.szukajwarchiwach.pl oraz www.audiovis.nac.gov.pl oraz w serwisie społecznościowym Facebook).

W Archiwum nie zaewidencjonowano czterech zespołów archiwalnych o bardzo dużej wartości historycznej: nr 4 - Centralna Agencja Fotograficzna (ok. 12 mln jednostek archiwalnych), nr 39 - Wojskowa Agencja Fotograficzna (ok. 2,5 mln jednostek archiwalnych), nr 45 - Krajowa Agencja Wydawnicza – (ok. 181 tys. jednostek archiwalnych) oraz nr 47 - Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego – zbiór diapozytywów (ok. 18 tys. jednostek archiwalnych). Łącznie ww. zbiory stanowiły ok. 95% jednostek archiwalnych fotografii zgromadzonych w NAC.

Ponadto, w okresie objętym kontrolą NAC nie realizowało w pełni zadań statutowych związanych z archiwizacją dokumentów elektronicznych (ADE)⁴, a także archiwizacją stron internetowych z domeną gov.pl (tzw. Archiwum Internetu) oraz zbiorów danych o ustalonej i zdefiniowanej strukturze, w tym rejestrów publicznych⁵.

Uwaga NIK dotyczyła zbyt powolnej digitalizacji zasobu archiwalnego fotografii, ponieważ według stanu na koniec III kwartału 2014 r. cyfryzacji w NAC poddano mniej niż 2% zasobu fotografii.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę na nieterminowość składania sprawozdań z realizacji Programu Kultura+. Dziesięć z jedenastu⁶ sprawozdań Centrum Kompetencji w okresie 2011-2014 (III kwartały), zostało złożone do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) po terminie.

NAC nie przedstawiło również Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych (NDAP) do zatwierdzenia planów digitalizacji na 2012 r., zaś plan digitalizacji na 2014 r. był przedstawiony z sześciomiesięcznym opóźnieniem.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Efekty procesu digitalizacji zasobów kultury

W okresie objętym kontrolą NAC kontynuowało planową digitalizację dóbr kultury⁷, rozpoczętą w 2007 r.⁸, jeszcze przed przekształceniem Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w NAC⁹. W marcu 2009 r. NAC uruchomiło serwis internetowy www.audiovis.gov.pl, prezentujący zdigitalizowane materiały archiwalne z zasobu własnego NAC, zaś w październiku 2009 r. serwis www.szukajwarchiwach.pl, na którym prezentowane są opisy materiałów archiwalnych z kopiami cyfrowymi materiałów archiwalnych z zasobu NAC oraz archiwów państwowych. Oba serwisy były rozwijane i modernizowane w okresie objętym kontrolą.

Formalna i jakościowa zmiana w zakresie digitalizacji materiałów archiwalnych związana była z powierzeniem NAC w październiku 2009 r. przez Ministra Kultury i Dziedzictwa

⁴ Zgodnie z § 6 pkt 7 lit. b Statutu NAC, nadanego decyzją Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych (NDAP) nr 14 z dnia 26 lipca 2010 r.

⁵ Zgodnie z § 6 pkt 2 lit. g Statutu NAC, nadanego decyzją NDAP nr 14 z dnia 26 lipca 2010 r.

⁶ Z wyjątkiem sprawozdania za III kwartał 2011 r.

⁷ Obiekty digitalizowane w NAC to zasób własny (fotografie, nagrania dźwiękowe, filmy, dokumentacja aktowa), zasób mikrofilmów (mikrofilmy stanowiące kopie materiałów archiwalnych przede wszystkim z terenu kraju, przechowywane w Centralnym Magazynie Mikrofilmów), zasób archiwów państwowych.

⁸ W 2007 r. zakupiono profesjonalny sprzęt do digitalizacji, digitalizowano już mikrofilmy i ten właśnie rok można uznać za początek profesjonalnej digitalizacji prowadzonej w NAC.

⁹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 8 lutego 2008 r. w sprawie zmiany nazwy i zakresu działania Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w Warszawie (Dz. U. Nr 29, poz. 167). Po przekształcaniu Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w NAC, rozszerzono zakres zadań m.in. o funkcje związane z informatyzacją i digitalizacją. Początki planowego skanowania sięgają końcówki roku 2000. Wykonywano wówczas skany zabezpieczające, które później wykorzystano podczas inwentaryzacji w systemie Zeus. Po przekształcaniu Archiwum Dokumentacji Mechanicznej w NAC, rozszerzono zakres zadań m.in. o funkcje związane z informatyzacją i digitalizacją.

Narodowego funkcji Centrum Kompetencji¹⁰ w zakresie digitalizacji materiałów archiwalnych jako jednej z instytucji wspierających Narodowy Instytut Audiowizualny (NINA) w procesie digitalizacji.

W 2010 r., w Programie „Kultura+”, Rada Ministrów zawarła zadania przewidziane dla Centrów Kompetencji, tj. wdrażanie zmian technologicznych dotyczących digitalizacji i przechowywanie danych cyfrowych, koordynacja w zakresie gromadzenia i przechowywania zasobów cyfrowych, edukacja kadr instytucji kultury prowadzących digitalizację, udostępnienie materiałów zdigitalizowanych oraz promocja zasobów cyfrowych.

Do końca 2010 r., czyli przed wdrożeniem Programu „Kultura+” (Priorytet: „Digitalizacja”), w NAC zdigitalizowano łącznie 6.705,2 tys. obiektów archiwalnych, w tym: 154,2 tys. fotografii oraz 6.551,0 tys. klatek mikrofilmów¹¹. Dodatkowo w zasobie własnym NAC znajdowało się również 11,7 tys. godzin zdigitalizowanych nagrań dźwiękowych¹² oraz 67 godzin zdigitalizowanych materiałów audiowizualnych.

W okresie objętym kontrolą liczbą nowo zdigitalizowanych obiektów wyniosła odpowiednio:

- w 2011 r.: łącznie 2.139,0 tys. skanów, w tym 33,7 tys. fotografii, 115,9 tys. akt, 1.989,4 tys. klatek mikrofilmów, a także 207 godzin nagrań dźwiękowych;
- w 2012 r.: łącznie 6.592,4 tys. skanów, w tym 43,2 tys. fotografii, 218,7 tys. akt, 6.330,4 tys. klatek mikrofilmów, a także 146 godzin nagrań dźwiękowych;
- w 2013 r.: łącznie 8.700,0 tys. skanów, w tym 34,0 tys. fotografii, 98,3 tys. akt, 8.567,6 tys. klatek mikrofilmów, a także 180 godzin nagrań dźwiękowych oraz 51 godzin materiałów audiowizualnych;
- w 2014 r. (III kwartały): łącznie 3.985,3 tys. skanów, w tym 23,7 tys. fotografii, 156,7 tys. akt, 3.804,9 tys. klatek mikrofilmów, a także 49 godzin nagrań dźwiękowych.

Na koniec III kwartału 2014 r. łączna liczba zdigitalizowanych obiektów wyniosła 27.753,4 tys. skanów, w tym 288,7 tys. fotografii, 521,3 tys. akt, 26.943,4 tys. klatek mikrofilmów¹³, a także 12.159 godzin nagrań dźwiękowych oraz 118 godzin materiałów audiowizualnych.

W kontrolowanym okresie liczba zdigitalizowanych obiektów w stosunku do stanu z końca 2010 r. wzrosła o 21.048,3 tys., tj. o 313,9%, przy czym wzrost ten wynikał z liczby nowych skanów klatek mikrofilmów (20.392,4 tys., tj. 311,3% w stosunku do stanu z końca 2010 r.) oraz akt (521,3 tys.¹⁴). Liczba zdigitalizowanych fotografii wzrosła o 134,5 tys., tj. 87,3%, nagrań dźwiękowych o 425 godzin, tj. o 3,6% oraz materiałów audiowizualnych o 51 godzin, tj. 76,3%.

Zabezpieczenie skanów w Centralnym Repozytorium Cyfrowym (CRC) odbywało się poprzez umieszczanie ich na dedykowanym zewnętrznym zasobie dyskowym. Liczba zdigitalizowanych obiektów trwale przechowywanych w plikach o bezstratnych formatach TIFF w CRC na koniec III kwartału 2014 r. wynosiła 16.930.636.

Do Programu „Kultura+” NAC zaliczyło 1.995,5 tys. skanów, tj. 9,5% łącznej liczby zdigitalizowanych obiektów w okresie 2011-2014 (III kwartały). W tej liczbie znalazło się:

- 53,3 tys. skanów fotografii, tj. 39,6% łącznej liczby zdigitalizowanych fotografii we wspomnianym okresie,

¹⁰ Na podstawie decyzji z dnia 5 października 2009 r. o powołaniu Centrów Kompetencji.

¹¹ Mikrofilmy stanowią w całości zasób innych niż NAC instytucji (głównie archiwów państwowych). Digitalizacja mikrofilmów przez NAC odbywa się na zlecenie archiwów państwowych.

¹² Z tej liczby prawie 60% (tj. 7.013 godzin nagrań dźwiękowych) zostało przekazanych NAC w ramach współpracy z Polskim Radiem S.A. i dotyczyło kopii nagrań Radia Wolna Europa.

¹³ W okresie 2011-2014 (III kwartały) wykonano łącznie 20.392,4 tys. skanów klatek mikrofilmów, z tego 6.517,2 tys. wykonanych przez NAC (38%), zaś 13.875,2 tys. (62,0%) w celu przyspieszenia prac zostało zleconych do wykonania przez NAC podmiotom zewnętrznym (4.791,0 tys. w 2012 r., 7.000 tys. w 2013 r. oraz 2.084,2 tys. do końca III kwartału 2014 r.). Zlecenie prac związane było z uruchomieniem dodatkowych środków finansowych z NDAP na realizację zlecenia digitalizacji w formie zamówienia usługi na zewnątrz.

¹⁴ Przed 2011 r. nie prowadzono w NAC digitalizacji aktów archiwalnych.

- 143,9 tys. skanów akt, tj. 27,6% łącznej liczby zdigitalizowanych akt we wspomnianym okresie,
- 1.798,3 tys. skanów klatek mikrofilmów, tj. 8,8% łącznej liczby zdigitalizowanych klatek mikrofilmów we wspomnianym okresie.

Ponadto, do Programu „Kultura+” zaliczono 154 godziny materiałów dźwiękowych (36,1% spośród nowo zdigitalizowanych materiałów dźwiękowych) oraz 100%, tj. 51 godzin, materiałów audiowizualnych.

Zasób Archiwum na dzień 30 września 2014 r.¹⁵ wynosił 111 zespołów archiwalnych, na który składało się: 9.883 j.a.¹⁶ materiałów aktowych, 15.528.005 j.a. fotografii, 10.577 j.a. filmów, 40.508 nagrań dźwiękowych, a także 891 j.a. innej dokumentacji oraz 4.188 pliki. Łącznie zasób NAC wynosił 15.589.864 j.a. Liczba klatek mikrofilmów negatywów zabezpieczających w Centralnym Magazynie Mikrofilmów w NAC na 30 września 2014 r. wyniosła 78.105.920.

Liczba zdigitalizowanych klatek mikrofilmów do liczby klatek mikrofilmów negatywów zabezpieczających w Centralnym Magazynie Mikrofilmów w NAC na 31 grudnia 2013 r. wyniosła w poszczególnych latach: ok. 3% w 2011 r., ok. 8% w 2012 r. oraz ok. 11% w 2013 r. i ok. 5% w 2014 r. (III kwartały). Łączna liczba zdigitalizowanych klatek mikrofilmów do końca III kwartału 2014 r. stanowiła ok. 35% zasobu znajdującego się w Centralnym Magazynie Mikrofilmów w NAC na koniec września 2014 r.¹⁷.

W okresie objętym kontrolą zasób archiwalny NAC nie był inwentaryzowany w formie tzw. skontrum. Całość zasobu NAC ujęta była w ewidencji zasobu na poziomie zespołu (zbioru) archiwalnego. Ewidencja na niższym poziomie (tj. jednostki archiwalnej) istniała w różnym stopniu dla różnych zespołów (zbiorów). W przypadku digitalizacji zdjęć pełna ewidencja na poziomie opisu pojedynczego zdjęcia była wykonywana po digitalizacji¹⁸. W przypadku dokumentacji aktowej, dźwiękowej i filmowej opis na poziomie teczki aktowej lub nagrania wykonywany był przed (i często niezależnie od) digitalizacji.

W dotychczasowej działalności Archiwum, w odniesieniu do posiadanego zasobu, nie wystąpiła sytuacja utraty materiałów archiwalnych ze względu na zbyt późne przeprowadzenie digitalizacji.

(dowód: akta kontroli str. 22-25, 85-303, 323-329, 634)

Plan digitalizacji NAC ustalany był na jeden rok kalendarzowy i obejmował wybór materiałów archiwalnych z zasobu własnego. Obiekty podlegające digitalizacji z zasobu mikrofilmów wskazywane były przez archiwa państwowe, z których zasobu pochodziły zmikrofilmowane materiały. Ewidencję tych materiałów prowadzą archiwa państwowe.

Ogólne kryteria procedury związanej z wyborem materiału archiwalnego do digitalizacji były określone w zarządzeniu nr 13 NDAP z 29 czerwca 2011 r. w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych. Szczegółowe instrukcje dotyczące wyboru materiałów, uwzględniające specyfikę NAC, wskazane były w procedurze digitalizacji w NAC, stanowiącej załącznik do zarządzenia nr 13/2010 Dyrektora NAC z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie wprowadzenia Procedury digitalizacji w Narodowym Archiwum Cyfrowym.

W okresie objętym kontrolą plan digitalizacji w NAC przewidywał następującą liczbę skanów (minut) w danym roku:

- w 2011 r.: 20 tys. fotografii, 80 tys. materiałów aktowych, 1.500 tys. kopii mikrofilmowych, 7.800 minut nagrań;

¹⁵ Według danych systemu Sezam.

¹⁶ Jednostki archiwalne.

¹⁷ Z uwagi na brak danych o łącznej liczbie godzin filmów i nagrań dźwiękowych w zasobie NAC nie dało się określić, jaki procent stanowiły zdigitalizowane zbiory tych materiałów na koniec kontrolowanego okresu.

¹⁸ Jako tzw. retrokonwersja, czyli wprowadzanie do systemu informatycznego istniejącego opisu w postaci analogowej z koniecznymi poprawkami lub tworzenie opisu od podstaw.

- w 2012 r.: 40 tys. fotografii, 80 tys. materiałów aktowych, 1.500 tys. kopii mikrofilmowych, 7.800 minut nagrań;
- w 2013 r.: 27,7 tys. fotografii, 80 tys. materiałów aktowych, 1.500 tys. kopii mikrofilmowych, 7.800 minut nagrań;
- w 2014 r.: 40 tys. fotografii, 80 tys. materiałów aktowych, 2.000 tys. kopii mikrofilmowych, 7.800 minut nagrań, 60 minut nagrań audiowizualnych.

Ostateczny wybór dokonywany był na podstawie analizy następujących kryteriów określonych w ww. zarządzeniu nr 13/2010 Dyrektora NAC: status ochrony autorsko-prawnej, stan konserwatorski, status udostępniania (udostępniany/nieudostępniany), stopień wykorzystania (liczby wykonywanych kopii dla użytkowników), rodzaj podmiotów korzystających z danych materiałów (publiczne, komercyjne), określenie szczególnej wartości historycznej, możliwość technicznego wykonania digitalizacji, możliwość zapewnienia przechowywania i udostępniania online zdigitalizowanych materiałów, ułatwienie opracowania, stan ewidencji zespołu (istnienie opisu w elektronicznych bazach danych).

Zgodnie z § 7 zarządzenia nr 13 NDAP z 29 czerwca 2011 r. roczny plan digitalizacji archiwum państwowego posiadającego pracownię digitalizacji powinien obejmować nie mniej materiałów archiwalnych niż stanowi norma ilościowa, określana corocznie przez NDAP. W latach 2013 -2014 NAC samodzielnie określało w planie liczbę materiałów do digitalizacji średnio na poziomie 28.218 fotografii, 80.000 skanów akt, 2.000.000 skanów kopii cyfrowych z taśm mikrofilmowych oraz 130 godzin nagrań dźwiękowych.

(dowód: akta kontroli str. 327, 330, 336, 344-345, 351-382)

Łączne wydatki na digitalizację poniesione przez NAC w okresie objętym kontrolą, tj. 2011-2014 (III kwartały), wyniosły 8.347 tys. zł¹⁹, z tego na wydatki bieżące przypadło 5.850 tys. zł (70,1% wydatków na digitalizację), zaś na wydatki majątkowe 2.497 tys. zł (29,9%)²⁰.

Udział łącznych wydatków na digitalizację w kolejnych latach stanowił: 46,4% ogółu wydatków NAC w 2011 r., 40,5% w 2012 r., 30% w 2013 r. oraz 24% w 2014 r. (III kwartały).

W ramach Programu „Kultura+” poniesiono łączne wydatki w kwocie 4.256 tys. zł²¹ (tj. 51,0% ogółu wydatków na digitalizację), z tego na wydatki bieżące wydatkowano 1.759 tys. zł (41,3% kwoty środków programu „Kultura+”), zaś na wydatki majątkowe 2.497 tys. zł (58,7% tych środków).

Decyzje dotyczące podziału środków z Programu „Kultura+” Priorytet „Digitalizacja” na wydatki bieżące i wydatki majątkowe, podejmował Minister KiDN. Powyższe środki łącznie ze środkami budżetowymi były przekazywane do NAC za pośrednictwem NDAP. Uzyskane środki przeznaczone były na koszty kwalifikowane w ramach ww. Priorytetu. Niewykorzystane na koniec roku środki budżetowe łącznie ze środkami z Programu „Kultura+” były zwracane 31 grudnia każdego roku do dysponenta II stopnia (NDAP).

Poza wydatkami ze środków z Programu „Kultura+” w rozpatrywanym okresie NAC ponosiło wydatki na digitalizację ze środków budżetowych otrzymanych za pośrednictwem Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Wydatki te zostały zaliczone do wydatków bieżących i wyniosły łącznie 4.091 tys. zł (tj. 49,0% ogółu wydatków na digitalizację)²².

¹⁹ Kwoty łącznych wydatków na digitalizację w poszczególnych latach wyniosły: 3.106 tys. zł w 2011 r., 2.069 tys. zł w 2012 r., 1.942 tys. zł w 2013 r. 847 tys. zł za 2014 r. (III kwartały). W każdym roku poniesione wydatki były niższe niż planowano (odpowiednio o: 253 tys. zł, 93 tys. zł, 127 tys. zł, 1.119 tys. zł - dane za III kwartały w stosunku do planu na cały 2014 r.). Dane ze sprawozdań merytorycznych za lata 2011-2013 oraz III kwartały 2014 r. przekazanych do MKiDN.

²⁰ W kwocie wydatków majątkowych zawarta jest również kwota 482,8 tys. zł dotycząca zakupu ze środków Programu „Kultura+” wyposażenia, które znajduje się w innych niż Oddział Digitalizacji komórkach organizacyjnych NAC w związku z zachodzącymi zmianami organizacyjnymi.

²¹ Wydatki łącznie ze środków uzyskanych w ramach programu Kultura+ wyniosły: 2.359 tys. zł w 2011 r., 953 tys. zł w 2012 r., 809 tys. zł w 2013 r. i 135 tys. w 2014 r. (III kwartały). Wydatki te w każdym roku były niższe od zaplanowanych o: 41 tys. zł w 2011 r., 47 tys. zł w 2012 r., 123 tys. zł w 2013 r. oraz 865 tys. zł za III kwartały 2014 r. (w stosunku do planu na cały 2014 r.).

²² W kontrolowanym okresie zrealizowane były wydatki inwestycyjne na potrzeby digitalizacji również ze środków budżetowych na łączną kwotę 1.162,1 tys. zł (z tego 398,4 tys. zł w 2011 r., 487,0 tys. zł w 2013 r., oraz 276,8 tys. zł za III kwartały 2014 r.).

Efektami rzeczowymi wydatków NAC na digitalizację było doposażenie pracowni digitalizacji oraz Centralnego Repozytorium Cyfrowego.²³

(dowód: akta kontroli str. 26-27, 450-489, 551-557, 575-581)

W okresie objętym kontrolą NAC wywiązywało się z obowiązków Centrum Kompetencji głównie poprzez:

- rozbudowę Centralnego Repozytorium Cyfrowego (CRC)²⁴, umożliwiającego właściwe przechowywanie zdigitalizowanych zbiorów;
- określenie standardów digitalizacji materiałów archiwalnych²⁵;
- koordynację etapu gromadzenia kopii cyfrowych dla archiwów państwowych poprzez digitalizację mikrofilmów z zasobu i przyjmowanie kopii z oryginałów przesyłanych przez archiwa;
- składowanie kopii cyfrowych wykonywanych przez beneficjentów Programu Kultura+, którzy mieli obowiązek przekazywania egzemplarza kopii cyfrowej do Centrum Kompetencji wskazywanego przez Operatora Programu (NInA);
- nieodpłatne udostępnienie narzędzi do wspierania digitalizacji: Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA) – bazy danych materiałów archiwalnych oraz powiązanego w nim serwisu www.szukajwarchiwach.pl, który służy do prezentacji opisów materiałów archiwalnych z kopiami cyfrowymi materiałów archiwalnych;
- szkolenie kadr digitalizatorów;
- promocję digitalizacji w formie np. ulotek tematycznych, codziennych galerii na portalu społecznościowym (Facebook) z tematycznymi galeriami złożonymi ze zdigitalizowanych fotografii, w formie notek na stronie internetowej, a także poprzez filmy tematyczne.

W okresie 2011-2014 (III kwartały) NAC osiągnęło mierniki i zrealizowało zaplanowane cele, tj. wykonano 21.048,3 tys. skanów dokumentów archiwalnych i fotografii oraz 118 godzin nagrań cyfrowych materiałów audialnych i audiowizualnych. Przez Internet w serwisach audiovis.nac.gov.pl i szukajwarchiwach.pl: udostępniono 11.807 tys. skanów.

(dowód: akta kontroli str. 26, 86-88, 97-322)

Główne czynniki, które utrudniają przyspieszenie procesu digitalizacji w NAC, to:

- brak odpowiednich pomieszczeń (brak własnego budynku NAC), co uniemożliwia dalszy rozwój pracowni digitalizacyjnych, a także ogranicza rozwój Centralnego Repozytorium Cyfrowego,
- ograniczenia kadrowe (brak odpowiedniej liczby pracowników do obsługi procesu digitalizacji)²⁶;
- ograniczone środki finansowe i możliwości zatrudniania oraz utrzymania zatrudnienia specjalistów o wysokich kompetencjach pożądanym na rynku (w zakresie procesów digitalizacji, zarządzania infrastrukturą IT oraz projektowaniem i budową systemów IT).

Stan zachowania materiałów archiwalnych przechowywanych w magazynach NAC monitorowany był na bieżąco poprzez kontrolę warunków ich przechowywania.

(dowód: akta kontroli str. 25, 502-505, 526-539)

Wydatki te nie zostały przez NAC wprost zaliczone do nakładów poniesionych na wyposażenie pracowni digitalizacji, lecz Centralnego Repozytorium Cyfrowego.

²³ Szerzej o nakładach i efektach rzeczowych w punkcie 2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

²⁴ Centralne Repozytorium Cyfrowe uruchomiono w 2008 r. i od tego czasu jest ono rozwijane. Są w nim gromadzone materiały archiwalne zapisane w postaci cyfrowej oraz kopie digitalizowanych materiałów archiwalnych z archiwów państwowych w celu udostępniania i długotrwałego przechowywania.

²⁵ Wdrożono do stosowania Katalog Dobrych Praktyk digitalizacji materiałów archiwalnych, który od 2012 r. jest aktualizowany.

²⁶ W grudniu 2014 roku NAC zakupiło profesjonalny skaner dedykowany do digitalizacji fotografii, tworząc tym samym nowe stanowisko digitalizacyjne. Przy obecnej sytuacji NAC – ograniczenia kadrowe i lokalowe, według Dyrektora NAC jest to ostatnie z możliwych do utworzenia nowych stanowisk pracy do skanowania materiałów archiwalnych.

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Nie zewidencjonowano czterech zespołów archiwalnych, co naruszało art. 28 pkt 3 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach²⁷, zgodnie z którym do zakresu działania archiwów państwowych należy w szczególności ewidencja, przechowywanie, opracowanie, zabezpieczenie i udostępnianie materiałów archiwalnych należących do ich zasobu archiwalnego.

Cztery zespoły archiwalne (spośród 111 według stanu na 30 września 2014 r.): nr 4 - Centralna Agencja Fotograficzna (ok. 12 mln jednostek archiwalnych), nr 39 - Wojskowa Agencja Fotograficzna (ok. 2,5 mln jednostek archiwalnych), nr 45 - Krajowa Agencja Wydawnicza - (ok. 181 tys. jednostek archiwalnych) oraz nr 47 - Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego - zbiór diapozytywów (ok. 18 tys. jednostek archiwalnych), nie posiadają odpowiedniej/wystarczającej ewidencji szczegółowej (spis roboczy, spis zdawczo-odbiorczy, inwentarz archiwalny). Łącznie ww. zbiory stanowią ok. 95% jednostek archiwalnych fotografii zgromadzonych w NAC.

Dyrektor NAC wyjaśnił, że najważniejszym powodem niezawidencjonowania całego zasobu archiwalnego było i jest zaburzenie proporcji pomiędzy liczbą pracowników a wielkością zasobu. Ponadto w przeszłości dopuszczano do przejęć materiałów archiwalnych bez spisów zdawczo-odbiorczych. Niekiedy były to przejęcia interwencyjne tak, jak w przypadku zbiorów Wojskowej Agencji Fotograficznej. W ich następstwie operowano jedynie szacunkowymi wielkościami przejętych zbiorów.

Dyrektor wyjaśnił również, że przyczyną niepodjęcia pełnego opracowania tych zespołów jest istnienie uproszczonych pomocy archiwalnych umożliwiających ich przeszukiwanie - w przypadku zespołów nr 4, nr 39 i nr 45. Ponadto obszerność zespołów w kontekście niewystarczających zasobów kadrowych powoduje rozłożenie prac inwentaryzacyjnych w długim okresie czasowym.

W ocenie NIK brak ewidencji zbiorów o bardzo dużej wartości historycznej uniemożliwia proces ich digitalizacji, upowszechnianie wiedzy o zbiorach, ale także utrudnia wykorzystanie ich jako źródeł historycznych.

(dowód: akta kontroli str. 490, 492-502, 505-506)

2. Nie zrealizowano zadań statutowych związanych z archiwizacją dokumentów elektronicznych (tzw. ADE), do czego zobowiązywał Archiwum § 6 pkt 7 lit. a Statutu NAC²⁸, zgodnie z którym do zadań statutowych NAC należy zapewnienie infrastruktury technicznej i obsługi informatycznej, a także zabezpieczenie i zapewnianie ciągłości oraz poprawności działania systemu do gromadzenia, przechowywania, ewidencjonowania i udostępniania dokumentów elektronicznych.

Ponadto NAC nie realizowało zadań określonych w § 6 pkt 2 lit. g Statutu, tj. nie ewidencjonowało i nie opracowywało zbiorów danych zamieszczonych w Internecie i uznanych za materiały archiwalne, wytwarzane przez podmioty uprawnione do korzystania z domeny gov.pl (tzw. Archiwum Internetu) oraz zbiorów danych o ustalonej i zdefiniowanej strukturze, w tym rejestrów publicznych.

W powyższym zakresie w NAC wdrożono system testowy. Wciąż jednak prowadzone są prace programistyczne, które mają dostosować system do zakładanych wymogów. W okresie objętym kontrolą NAC nie posiadało gotowego systemu do ewidencjonowania i opracowywania zbiorów danych zamieszczonych w Internecie i uznanych za materiały archiwalne wytwarzane przez podmioty uprawnione do korzystania z domeny gov.pl. Ponadto, NAC nie ewidencjonowało i nie opracowywało zbiorów danych o ustalonej i zdefiniowanej strukturze, w tym rejestrów publicznych.

²⁷ Dz. U. z 2011 r., Nr 123, poz. 698 ze zm.

²⁸ Do zadań statutowych NAC należy zapewnienie infrastruktury technicznej i obsługi informatycznej, a także zabezpieczenie i zapewnianie ciągłości oraz poprawności działania systemu do gromadzenia, przechowywania, ewidencjonowania i udostępniania dokumentów elektronicznych (tzw. Archiwum Dokumentów Elektronicznych - ADE).

Dyrektor NAC wyjaśnił, że NAC nie prowadziło dalszych prac nad Archiwum Internetu ze względu na niewystarczające zasoby (brak osób do obsługi procesu). Wątpliwości związane z właściwością NAC do tej działalności, podnoszone były przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych i dotyczyły charakteru stron internetowych www, jako materiałów archiwalnych oraz trybu ich archiwizacji. Ponadto wynikały z prac prowadzonych w MKiDN nad nowelizacją ustawy o egzemplarzu obowiązkowym, wskazującej Bibliotekę Narodową jako podmiot właściwy do archiwizacji stron www.

W ocenie NIK skutkiem niewykonywania ww. zadań statutowych jest istnienie ryzyka nieodwracalnej utraty dokumentów elektronicznych oraz zbiorów danych zamieszczonych w Internecie i uznanych za materiały archiwalne wytwarzane przez podmioty uprawnione do korzystania z domeny gov.pl oraz zbiorów danych o ustalonej i zdefiniowanej strukturze, w tym rejestrów publicznych.

(dowód: akta kontroli str. 8-21, 491, 505-506)

3. Nie przedstawiono Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych do zatwierdzenia planu digitalizacji na 2012 r., a także nieterminowo przedstawiono plan digitalizacji na 2014 r.

Plan digitalizacji NAC na 2012 r. nie został przedstawiony do zatwierdzenia Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych²⁹, do czego Archiwum było zobowiązane na podstawie § 7 ust. 2 zarządzenia nr 13 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 czerwca 2011 r. w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych.

Natomiast plan digitalizacji 2014 r. został przedłożony w dniu 6 listopada 2013 r., tj. po 6 dni terminie określonym w § 7 ust. 2 ww. zarządzenia, zgodnie z którym dyrektor archiwum państwowego przedkłada plany digitalizacji do zatwierdzenia Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych do 30 października roku poprzedzającego rok, którego plan dotyczy.

Dyrektor NAC wyjaśnił, że nie są mu znane powody niezłożenia planu digitalizacji na 2012 r. do zatwierdzenia, zaś nieznaczne przekroczenie w 2014 r. wynika z opóźnienia w jego przygotowaniu.

(dowód: akta kontroli str. 330-382)

Uwagi dotyczące kontrolowanej działalności

Uwaga NIK dotyczyła znikomej liczby fotografii przeniesionych na zapis cyfrowy, w stosunku do całego zasobu (15.528.005 j.a. fotografii) posiadanego przez NAC. Liczba digitalizowanych w danym roku fotografii w stosunku do całości zbioru własnego stanowiła w poszczególnych latach: 0,22% w 2011 r., 0,28% w 2012 r. oraz 0,22% w 2013 r. Łączna liczba zdigitalizowanych fotografii (288,7 tys. skanów) do końca III kwartału 2014 r. to zaledwie mniej niż 2% zasobu własnego NAC.

Ocena cząstkowa

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli NAC prawidłowo wywiązywało się z prowadzenia digitalizacji posiadanych materiałów historycznych (mikrofilmów, materiałów audialnych i audiowizualnych), osiągając wyższe od zaplanowanych efekty rzeczowe oraz właściwie pełniło funkcję Centrum Kompetencji w ramach Programu „Kultura+” w zakresie efektów procesu digitalizacji zasobów kultury w okresie 2011-2014 (III kwartały). Najwyższa Izba Kontroli zwraca jednakże uwagę na zbyt powolną digitalizację zasobu archiwalnego fotografii w przypadku którego cyfryzacji poddano mniej niż 2% zasobu fotografii.

Archiwum przestrzegało kryteriów doboru obiektów do digitalizacji określonych w zarządzeniu nr 13 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 czerwca 2011 r. w sprawie digitalizacji zasobu archiwalnego archiwów państwowych.

W Archiwum nie dokonano ewidencji kluczowych zasobów archiwalnych o bardzo dużej wartości historycznej. Łącznie ww. zbiory stanowiły ok. 95% jednostek archiwalnych fotografii zgromadzonych w NAC. W okresie objętym kontrolą NAC nie realizowało w pełni zadań statutowych związanych z archiwizacją dokumentów elektronicznych ADE, a także

²⁹ Wcześniej obowiązująca decyzja nr 25 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 30 grudnia 2005 r. w sprawie standardów sporządzania cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w archiwach państwowych nie przewidywała tego trybu.

archiwizacją stron internetowych z domeną gov.pl oraz zbiorów danych o ustalonej i zdefiniowanej strukturze, w tym rejestrów publicznych..

Ponadto nie przedstawiono do zatwierdzenia Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych do zatwierdzenia planów digitalizacji na 2012 r., zaś plan digitalizacji na 2014 r. był przedstawiony z sześciodniowym opóźnieniem.

W dotychczasowej działalności NAC, w odniesieniu do posiadanego zasobu, nie wystąpiła sytuacja utraty materiałów archiwalnych ze względu na zbyt późne przeprowadzenie digitalizacji.

2. Stan infrastruktury dla zasobów cyfrowych

Archiwum nie dysponuje stałą siedzibą, do której posiadałoby tytuł prawny w postaci trwałego zarządu. NAC nieodpłatnie użytkuje, na podstawie umowy użyczenia z 19 listopada 2007 r.³⁰ zawartej z Archiwum Akt Nowych (AAN), pomieszczenia o łącznej powierzchni ok. 2.775 m² w dwóch budynkach (magazynowym i biurowym) administrowanych przez AAN, znajdujących się przy ul. S. Hankiewicza 1 w Warszawie.

W budynku magazynowym znajdują się trzy pomieszczenia Oddziału Digitalizacji o powierzchni: 38,5 m², 37,9 m² oraz 15,3 m², wykorzystywane do digitalizacji fotografii, materiałów aktowych, mikrofilmów, nagrań oraz do kontroli jakości skanów.

Ponadto, w budynku magazynowym znajduje się Centralne Repozytorium Cyfrowe (serwerownia), w którym przechowywane są zdigitalizowane materiały archiwalne.

W budynku biurowym znajduje się jedno pomieszczenie (o powierzchni 23,8 m²), w którym prowadzona jest: digitalizacja mikrofilmów, konwertowanie skanów na mikrofilm oraz kontrola jakości skanów.

Inne udostępnione na mocy ww. umowy pomieszczenia wykorzystywane są do pozostałej działalności statutowej Archiwum, tj. przechowywania, opracowania i udostępniania zasobu archiwalnego, a także dla działalności związanej z mikrofilmowaniem oraz dla obsługi administracyjnej Archiwum.

Powierzchnia magazynowa NAC wynosi 1.337,97 m², z tego 90% jest zajmowane przez materiały archiwalne. W okresie 2011-2014 (III kwartały), mimo niespełniania wszystkich norm przechowywania zasobu archiwalnego w magazynach³¹ i pogorszenia stanu konserwatorskiego archiwaliów, według oświadczenia Dyrektora NAC nie nastąpiła utrata jednostek archiwalnych³².

NAC podejmowało działania na rzecz uzyskania własnej siedziby. W 2012 r. NAC przygotowało dokument zatytułowany „Zarys ogólnych wymogów dla budynku Narodowego Archiwum Cyfrowego”. W 2013 r. Dyrektor NAC współpracował z zastępcą NDAP przy tworzeniu programu funkcjonalno-użytkowego Archiwum Narodowego RP³³. Ponadto, w 2013 r. Dyrektor NAC występował do Prezydenta m. st. Warszawy w sprawie możliwości pozyskania działki na terenie miasta na cele budowy archiwum. Sprawy nie kontynuowano ze względu na pozyskanie przez NDAP działki przy ul. K.J. Ordona w Warszawie.

W związku z trudną sytuacją lokalową NAC nie jest przygotowane na przejęcie całości zbiorów (w tym użyczonych) od Telewizji Polskiej S.A. (TVP S.A.) i Polskiego Radia S.A.³⁴. Umowy użyczenia obowiązują do 29 kwietnia 2015 r. (w przypadku TVP S.A.) i 12 maja

³⁰ Umowa użyczenia została zawarta na czas nieokreślony.

³¹ Dotyczącą warunków klimatycznych: temperatury i wilgotności.

³² Temperatura w magazynach przekracza okresowo dopuszczalne normy. W szczególności, w okresie wiosennym i jesiennym oraz wykazuje znaczące skoki w okresie letnim. Również w okresie letnim oraz jesiennym dochodzi do przekroczenia norm wilgotności. Największy wpływ warunki te mają na stan zachowania materiałów fotograficznych, w szczególności kolorowych. Oprócz nieodpowiedniej temperatury i wilgotności szkodliwe są także wahania tych parametrów. Powyższe warunki spowodowane są funkcjonowaniem instalacji klimatycznej zarządzanej przez Archiwum Akt Nowych (jedynie część zasobu – mikrofilmy posiadają niezależną klimatyzację, sterowaną przez NAC), która nie umożliwia zróżnicowania temperatury i wilgotności w różnych magazynach.

³³ Archiwum, które ma być połączeniem trzech archiwów centralnych AAN, AGAD, NAC we wspólnej nowej siedzibie.

³⁴ Umowy użyczenia dotyczą zbiorów wytworzonych do 1993 r. przez jednostki organizacyjne podległe Komitetowi ds. Radia, następnie Komitetowi ds. Radia i Telewizji (ostatnia: Państwowa Jednostka Organizacyjna „Polskie Radio i Telewizja”).

2015 r. (Polskie Radio S.A.). W dniu 26 września 2014 r. rozpoczęto negocjacje z TVP S.A w sprawie przedłużenia umowy użyczenia. Ponadto, w dniu 30 grudnia 2013 r. Prezes Zarządu Polskiego Radia S.A. przesłał do NAC wniosek o przedłużenie umowy użyczenia, zaś pierwsze spotkanie negocjacyjne zaplanowano na luty 2015 r. Dyrektor NAC wyjaśnił, że jako rozwiązanie tymczasowe na wypadek nieprzedłużenia umów użyczenia, ustalono z NDAP, że zbiory te przechowywane byłyby w Archiwum Państwowym w Radomiu.

Liczba pracowników merytorycznych, realizujących zadania z zakresu digitalizacji oraz upowszechniania zasobów cyfrowych, według stanu na 30 września 2014 r. wynosiła 27 osób³⁵, co stanowiło 43,5%³⁶ ogółu zatrudnionych według stanu na koniec III kwartału 2014 r.³⁷. Osoby zatrudnione na stanowiskach związanych z digitalizacją posiadały kwalifikacje i doświadczenie, określone w opisach stanowisk utworzonych w Oddziale Digitalizacji.

W okresie od 2011 roku do III kwartału 2014 roku w celu przyspieszenia digitalizacji przeniesiono czterech pracowników z Oddziału Mikrofilmów do Oddziału Digitalizacji, zasilając sekcje skanowania materiałów aktowych, mikrofilmów i kontroli jakości skanów.

(dowód: akta kontroli str. 89-90, 490-491, 502-505, 508-552)

W okresie objętym kontrolą NAC posiadało zaawansowaną infrastrukturę do digitalizacji materiałów archiwalnych, w tym stanowiska digitalizacyjne i macierze do przechowywania kopii pozyskanych w wyniku przeprowadzenia digitalizacji.

W zakresie digitalizacji zasobów proces ten odbywał się w czterech pomieszczeniach w sekcjach: digitalizacji fotografii – dwa skanery³⁸, digitalizacji mikrofilmów – trzy skanery, digitalizacji materiałów aktowych – trzy skanery, digitalizacji materiałów dźwiękowych – jedno stanowisko wyposażone w urządzenia do odtwarzania dźwięku, kontroli jakości – dwa stanowiska komputerowe, przetwarzania skanów do udostępnienia w Internecie – cztery stanowiska komputerowe.

Otrzymywanie i wysyłanie materiałów archiwalnych oraz ich kopii cyfrowych odbywało się według procedury digitalizacji w NAC, wprowadzonej zarządzeniem nr 13/2010 dyrektora NAC z dnia 1 lipca 2010 r.

Materiały zdigitalizowane docelowo przechowywane są w ramach Centralnego Repozytorium Cyfrowego Archiwów Państwowych (CRC) w warunkach zapewniających bezpieczeństwo fizyczne i odpowiednie warunki dotyczące temperatury oraz wilgotności. Pojemność całkowita systemów pamięci masowych w CRC to ok. 2,8 PB, w czym ok. 300 TB na systemach dyskowych.

Wszystkie utrzymywane w CRC systemy teleinformatyczne podlegają polityce tworzenia kopii zapasowych, określonej w ww. procedurze. Obejmuje ona utworzenie trzech kopii każdego pliku. Przechowywane są one odpowiednio w bibliotece taśmowej ulokowanej w serwerowni, w budynku biurowym NAC oraz w Archiwum Państwowym w Radomiu.

Przy obecnych parametrach kopii cyfrowych oraz zakładanych wielkościach przyszłej digitalizacji (ujętych w dokumencie „Strategiczny plan rozwoju Centralnego Repozytorium Cyfrowego Archiwów Państwowych utrzymywanego przez NAC na lata 2013-2043 oraz planie rozwoju na lata 2013-2015”) oraz dotychczasowej technologii i powierzchni przechowywania NAC szacuje, że fizyczne miejsce na rozwój CRC wyczerpie się w 2020 r.

Nakłady finansowe na digitalizację związane były głównie z wyposażeniem pracowni digitalizacji w: sprzęt do digitalizacji materiałów aktowych za 245 tys. zł, zestaw do digitalizacji materiałów fotograficznych za 133,5 tys. zł, skaner za 24,8 tys. zł, trzy

³⁵ Tyle samo było zatrudnionych według stanu na koniec 2011 r. oraz 2013 r., zaś 26 osób na koniec 2012 r.

³⁶ 51,9% spośród pracowników merytorycznych (52 osoby).

³⁷ Stan zatrudnienia w okresie objętym kontrolą nieznacznie kształtował się następująco: 65 osób w 2011 r., 62 w 2012 r., 61 osób w 2013 r., 62 na koniec III kwartału 2014 r. Krytyczny był 2012 r., kiedy to odeszło 11 osób (w tym poprzedni Dyrektor NAC oraz kierownik Oddziału Digitalizacji).

³⁸ Trzeci skaner został zakupiony w grudniu 2014 r. w okresie trwania kontroli. Ma on być przekazany do użytkowania w 2015 r.

komputery stacjonarne za łączną kwotę 26,5 tys. zł, pięć monitorów za łączną kwotę 38 tys. zł, wizualizer za 6,2 tys. zł oraz zestaw do kalibracji barwnej za 7 tys. zł.

Na potrzeby Centralnego Repozytorium Cyfrowego zakupiono m.in. macierze dyskowe (trzykrotnie) za łączną kwotę 615,8 tys. zł, biblioteki taśmowe (dwukrotnie) za łączną kwotę 487 tys. zł, 11 serwerów za łączną kwotę 321,3 tys. zł, zintegrowany system zarządzania bezpieczeństwem za 64 tys. zł, klimatyzację za 517,6 tys. zł, a także licencję do serwera za 151,2 tys. zł.

W marcu 2011 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych nieodpłatnie przekazała NAC na potrzeby digitalizacji sprzęt o łącznej wartości 472,8 tys. zł³⁹, w tym: osiem monitorów o wartości łącznej 163,2 tys. zł, cztery komputery o wartości łącznej 96,0 tys. zł oraz dwa skanery o wartości 213,6 tys. zł.

(dowód: akta kontroli str. 89-92, 553-556)

W okresie 2011-2014 (III kw.) w związku z digitalizacją na zakup sprzętu i zlecenie usług przeprowadzono 15 postępowań o udzielenie zamówienia publicznego o łącznej wartości 4.529,2 tys. zł⁴⁰, co stanowiło 72,9% wartości wszystkich postępowań w tym okresie.

Na zakup sprzętu związanego z digitalizacją wydatkowano 3.165 tys. zł, z tego 2.638,5 tys. zł (83,4%) na potrzeby wyposażenia Centralnego Repozytorium Cyfrowego (serwerowni) – łącznie siedem postępowań⁴¹, zaś 526,5 tys. zł (16,6%) na potrzeby pracowni digitalizacji – trzy postępowania (wszystkie w 2011 r.)⁴².

Ponadto, na potrzeby digitalizacji przeprowadzono pięć⁴³ postępowań na zlecenie usług o łącznej wartości 1.364,2 tys. zł, co stanowiło 47,7% usług zleconych przez NAC po przeprowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. Wszystkie ww. postępowania dotyczyły przeprowadzenia procesu digitalizacji mikrofilmów.⁴⁴

Kontrolą objęto trzy największe wartościowo postępowania o udzielenie zamówienia publicznego w latach 2011-2014 (III kwartały). Łączna wartość skontrolowanych zamówień publicznych wyniosła 1.281,7 tys. zł (tj. 20,6% wartości zamówień udzielonych w badanym okresie). W skontrolowanych postępowaniach nie stwierdzono naruszenia przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r., Prawo zamówień publicznych⁴⁵.

(dowód: akta kontroli str. 91-92, 96, 557-563)

W okresie objętym kontrolą NAC zobowiązane było do sporządzania sprawozdań z działalności Centrum Kompetencji zgodnie z wytycznymi określonymi przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Plan działalności bieżącej był dołączany do sprawozdania rocznego z działalności Centrum Kompetencji.

Ponadto NAC sporządzało dla NDAP roczne sprawozdania opisowe z działalności oraz sprawozdanie KN-1 „Działalność archiwalna”, zawierające również informacje na temat digitalizacji, do czego zobowiązane było na podstawie zarządzenia Nr 8 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 30 listopada 2007 r.

³⁹ Według wartości brutto przyjętej do ewidencji księgowej NAC.

⁴⁰ Podane kwoty są wartościami brutto. NAC jako państwowa jednostka budżetowa nie będąc płatnikiem VAT ujmuje w księgach wartości brutto i rozlicza ten podatek jako koszt kwalifikowany.

⁴¹ Z tego: trzy w 2011 r. o łącznej kwocie 1.061,5 tys. zł (modernizacja systemu utrzymania parametrów środowiskowych w serwerowni, rozbudowa macierzy dyskowej oraz serwera, rozbudowa urządzenia do masowego przechowywania danych cyfrowych), jedno w 2012 r. w kwocie 481,2 tys. zł (rozbudowa urządzenia do masowego przechowywania danych cyfrowych), dwa w 2013 r. o łącznej kwocie 819,0 tys. zł (dostawa i rozbudowa urządzeń do masowego przechowywania danych cyfrowych, macierz dyskowa wraz z licencją), a także jedno do 30 września 2014 r. w kwocie 276,8 tys. zł (dostawa 10 serwerów wraz z licencją).

⁴² Dotyczyły one zakupu w 2011 r. sprzętu komputerowego (dwa postępowania), a także zestawu do digitalizacji materiałów fotograficznych oraz zestawu do materiałów aktowych (jedno postępowanie). Wartość zamówień wyniosła 526,5 tys. zł.

⁴³ Z tego: dwa w 2012 r., dwa w 2013 r. i jedno w do końca września 2014 r.

⁴⁴ Ponadto, w 2013 r. przeprowadzono jedno postępowanie o zlecenie usługi o wartości poniżej kwoty 14 tys. euro (52,5 tys. zł). Dotyczyło ono digitalizacji filmów na rzecz NAC.

⁴⁵ Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm., dalej: ustawa Prawo zamówień publicznych.

W latach 2011-2014 (III kwartały) NAC, jako państwowa jednostka budżetowa uzyskało i odprowadziło do budżetu państwa dochody⁴⁶ w łącznej wysokości 1.253 tys. zł⁴⁷, z tego 1.221,8 tys. zł⁴⁸, tj. 97,5% dotyczyło sprzedaży usług, głównie związanych z digitalizacją.

(dowód: akta kontroli str. 97-322, 557-563, 572-581)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieterminowe składanie do MKiDN sprawozdań w związku z realizacją Programu „Kultura+”.

Dziesięć z jedenastu⁴⁹ sprawozdań za okres 2011-2014 (III kwartały) NAC, jako Centrum Kompetencji tj. za I półrocze lat 2011-2014, za III kwartały w latach 2012-2014, a także roczne za lata 2011-2013, zostało złożonych do MKiDN z naruszeniem terminów określonych § 28 ust.1 zarządzenia Nr 30 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie nadzoru i kontroli nad jednostkami objętymi częścią 24 budżetu państwa⁵⁰.

Zgodnie z ww. zarządzeniem sprawozdania za I półrocze powinny być złożone do 20 lipca bieżącego roku, sprawozdania za III kwartały – do 15 października bieżącego roku, zaś sprawozdania roczne – do 1 lutego roku następnego. NAC złożyło ww. sprawozdania odpowiednio: za I półrocze 2011 r. – 29 lipca 2011 r. (9 dni po terminie), roczne za 2011 r. – 19 marca 2012 r. (47 dni po terminie), za I półrocze 2012 r. – 18 października 2012 r. (90 dni po terminie), za III kwartały 2012 r. – 18 października 2011 r. (3 dni po terminie), za I półrocze 2013 r. – 25 lipca 2013 r. (5 dni po terminie), za III kwartały 2013 r. – 31 października 2013 r. (11 dni po terminie), roczne za 2013 r. – 11 lutego 2013 r. (11 dni po terminie), za I półrocze 2014 r. – 29 lipca 2014 r. (9 dni po terminie), za III kwartały 2014 r. – 28 października 2014 r. (13 dni po terminie).⁵¹

Dyrektor NAC wyjaśnił, że sprawozdania składane były z nieznacznym przekroczeniem terminów ze względu na sprawozdawanie dużego obszaru działalności NAC.

(dowód: akta kontroli str. 572-581)

Zdaniem NIK nieterminowe składanie przez NAC sprawozdań opóźnia sporządzenie dla Ministra KiDN informacji o stanie zaawansowania realizacji Programu Kultura+ Priorytet „Digitalizacja”

Uwagi dotyczące
kontrolowanej
działalności

Uwaga NIK dotyczy, faktu, iż pomimo że NAC pełni funkcję centralnego repozytorium cyfrowego dla wszystkich archiwów państwowych nie dysponuje własną siedzibą, a podnajmowane pomieszczenia, nie są wystarczające do dalszego rozwoju funkcji związanych z digitalizacją, co może utrudnić pełnienie przez NAC funkcji centralnego repozytorium cyfrowego dla archiwów państwowych.

Ocena cząstkowa

Archiwum zbudowało infrastrukturę techniczną zabezpieczającą bieżące potrzeby digitalizacji, zorganizowało pracownie digitalizacyjne, stworzyło profesjonalne centralne repozytorium cyfrowe dla zbiorów ze wszystkich archiwów państwowych. Z powodu braku własnej siedziby w Archiwum nie było jednak pomieszczeń, które mogłyby zostać wykorzystane do dalszego rozwoju funkcji związanych z digitalizacją, co może utrudnić pełnienie przez NAC funkcji centralnego repozytorium cyfrowego dla archiwów państwowych.

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę na nieterminowość składania sprawozdań z realizacji Programu Kultura+. Dziesięć z jedenastu⁵² sprawozdań Centrum Kompetencji

⁴⁶ NAC nie osiągało innych przychodów ani dochodów własnych.

⁴⁷ Plan dochodów budżetowych przewidywał odpowiednio: 730,0 tys. zł w 2011 r. (wykonanie 323,5 tys. zł), 400 tys. zł w 2012 r. (wykonanie 337,1 tys. zł), 356,0 tys. zł w 2013 r. (wykonanie 322,8 tys. zł), 300,0 tys. zł na 2014 r. (wykonanie za III kwartały 2014 r. wyniosło 268,8 tys. zł).

⁴⁸ Z tego: 301,1 tys. zł w 2011 r., 337,8 tys. zł w 2012 r., 315,9 tys. zł w 2013 r., 267,0 tys. zł za III kwartały 2014 r.

⁴⁹ Z wyjątkiem sprawozdania za III kwartał 2011 r.

⁵⁰ Dz. Urz. MKiDN z 2013, poz. 43. Do dnia 29 października 2013 r. obowiązywał w powyższym zakresie przepis w § 18 ust.1 zarządzenia Nr 28 Ministra KiDN z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad jednostkami objętymi częścią 24 budżetu państwa. (Dz. Urz. MKiDN Nr 5, poz. 49).

⁵¹ Plany merytoryczne działalności NAC jako Centrum Kompetencji były integralną częścią sprawozdań rocznych, zatem daty przekazania sprawozdań za dany rok były jednocześnie datami złożenia planów merytorycznych na rok kolejny.

⁵² Z wyjątkiem sprawozdania za III kwartał 2011 r.

w okresie 2011-2014 (III kwartały), zostało złożone do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) po terminie.

Kwalifikacje zawodowe pracowników NAC, którym powierzono realizację zadań z zakresu digitalizacji dóbr kultury zapewniały prawidłowe wykonywanie tych zadań.

3. Upowszechnianie zasobów cyfrowych

Zgodnie z zarządzeniem Dyrektora NAC nr 13/2010 z dnia 1 lipca 2010 r. w sprawie wprowadzenia procedury digitalizacji w Narodowym Archiwum Cyfrowym, procedura digitalizacji obejmuje zadania od wytypowania obiektów do digitalizacji do promocji zakończonego działania digitalizacyjnego.

Wybór obiektów do upowszechniania był głównie uwarunkowany potencjalnym poziomem zainteresowania wśród odbiorców oraz ograniczeniami prawnymi publikacji.

Działania NAC związane z upowszechnianiem zasobów cyfrowych (publikacja oraz promocja publikacji zasobów, a także udostępnianie zbiorów na miejscu w Biurze Obsługi Klienta) stworzyły warunki dostępu obywateli do zasobów kultury w sposób szybki i bezkosztowy.

(dowód: akta kontroli str. 92-93, 591-601)

W okresie objętym kontrolą w serwisie www.szukajwarchiwach.pl zaprojektowanym, zbudowanym i utrzymywanym przez NAC, wzrost liczby opublikowanych kopii cyfrowych wyniósł ponad 370% w stosunku do końca 2010 r., osiągając liczbę 11.590,2 tys. skanów akt i fotografii z zasobu własnego NAC jak i innych archiwów państwowych⁶³.

Na koniec III kwartału 2014 r. materiały ze swoich zasobów publikowało 29 z 32 archiwów państwowych. Jednocześnie, w marcu 2013 r., serwis www.szukajwarchiwach.pl został gruntownie zmodernizowany.

Według stanu na koniec września 2014 r., liczba udostępnianych materiałów cyfrowych z zasobu własnego NAC (fotografii i opisów nagrań dźwiękowych) w serwisie www.audiovis.gov.pl wyniosła 197,3 tys. skanów⁶⁴, co stanowiło poniżej 2% posiadanych zbiorów NAC. Przyrost liczby skanów udostępnianych w tym serwisie wyniósł ok. 35% w stosunku do stanu z początku 2011 r.

(dowód: akta kontroli str. 93-95, 634)

Upowszechnianie zasobów cyfrowych przez NAC w okresie objętym kontrolą odbywało się głównie poprzez:

- własną działalność popularyzatorską w Internecie, w tym: udostępnianie materiałów archiwalnych online w serwisach: www.szukajwarchiwach.pl i www.audiovis.nac.gov.pl, informowanie o nowych zbiorach archiwalnych dostępnych online na stronie www.nac.gov.pl - w badanym okresie odnotowano ponad 4,4 mln wizyt; prowadzenie strony NAC w serwisie społecznościowym Facebook – łącznie NAC dokonało 990 wpisów - profil NAC obserwowany był (początek grudnia 2014 r.) przez ponad 59,5 tys. osób; stworzenie sześciu spotów i materiałów o charakterze popularyzatorskim;
- współpracę z mediami i dziennikarzami, w tym: porozumienia o współpracy z mediami (15 w badanym okresie), inspirowanie artykułów, galerii, tematycznych wyborów zdjęć w ramach działalności związanej z rzecznictwem prasowym – 136 przypadków;
- współpracę z innymi instytucjami, w których NAC występuje jako partner, w tym: projekty z zakresu działalności wystawienniczej – 299 przypadków; projekty z zakresu działalności edukacyjnej i kulturalnej – 90 przypadków;
- własną działalność promocyjną NAC, w tym: wykonywanie materiałów promocyjnych dotyczących zbiorów NAC online; wykonywanie własnych wystaw i publikacji – trzy przypadki.

⁶³ W styczniu 2015 r. w serwisie www.szukajwarchiwach.pl dostępnych było już ponad 14 mln skanów.

⁶⁴ W styczniu 2015 r. w serwisie www.audiovis.nac.gov.pl dostępnych było ok. 225 tys. skanów.

Działania z zakresu upowszechniania oraz ich mierniki były przedstawiane w sprawozdaniach z działalności NAC składanych do MKiDN.

(dowód: akta kontroli str. 34-38, 591-601)

Koszty poniesione przez NAC w latach 2011-2014 r. na upowszechnienie i udostępnienie zbiorów cyfrowych wyniosły łącznie 85,9 tys. zł, co stanowiło 0,38% kosztów ogółem⁵⁵. Dotyczyły one materiałów promocyjnych NAC i wydawnictw popularyzujących zasoby NAC.

(dowód: akta kontroli str. 35-36, 96, 453-460, 564-571)

Do czynników opóźniających udostępnienie materiałów należały ograniczenia wynikające z prawa autorskiego i praw pokrewnych oraz ograniczenia wynikające z ochrony danych osobowych, a także czynniki wewnątrzorganizacyjne, w tym niedostateczny stan kadrowy Archiwum oraz brak własnego budynku Archiwum.

Publikacja online materiałów niezaewidencjonowanych, w tym ze zbiorów Centralnej Agencji Fotograficznej⁵⁶, Wojskowej Agencji Fotograficznej⁵⁷, Krajowej Agencji Wydawniczej⁵⁸ oraz Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego⁵⁹, uzależniona jest od sporządzenia ich pełnej ewidencji oraz ustalenia/nabycia własności majątkowych praw autorskich, względnie ich przejścia do domeny publicznej.

(dowód: akta kontroli str. 93, 490, 499-502)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Archiwum w okresie 2011-2014 (III kwartały) prawidłowo upowszechniało zasoby cyfrowe. Powyższą ocenę uzasadniają w szczególności postępy w zakresie upowszechniania i udostępniania społeczeństwu zbiorów za pomocą sieci Internet (w portalach: www.szukajwarchiwach.pl oraz www.audiovis.nac.gov.pl oraz w serwisie społecznościowym Facebook).

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁶⁰, wnosi o:

1. Podjęcie działań mających na celu pozyskanie własnej siedziby dla Archiwum oraz poprawę sytuacji kadrowej NAC.
2. Sporządzenie szczegółowej ewidencji zbiorów, w tym zbiorów: Centralnej Agencji Fotograficznej, Wojskowej Agencji Fotograficznej, Krajowej Agencji Wydawniczej oraz Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego.
3. Wypełnianie obowiązków statutowych Archiwum w zakresie gromadzenia, przechowywania, ewidencjonowania i udostępniania dokumentów elektronicznych (tzw. ADE) oraz ewidencjonowania i opracowywania zbiorów danych zamieszczonych

⁵⁵ Z tego w 2011 r.: łącznie 39,3 tys. zł (0,59% kosztów ogółem), w tym udział programu Kultura+ 29,3 tys. zł (0,44% kosztów ogółem); w 2012 r.: łącznie 17,0 tys. zł (0,28% kosztów ogółem), w tym udział programu Kultura+ 5,0 tys. zł (0,08% kosztów ogółem); w 2013 r.: łącznie 29,6 tys. zł (0,46% kosztów ogółem), w tym całość dotyczyła programu Kultura+; w 2014 r. (III kwartały): koszty nie wystąpiły.

⁵⁶ Fotografie należące do zespołu nr 4 - Centralna Agencja Fotograficzna nie są udostępnione w Internecie z uwagi na autorskie prawa majątkowe, które należą do Polskiej Agencji Prasowej lub do autorów zdjęć. Do NAC należą jedynie nośniki fotografii. NAC nie prowadzi obecnie digitalizacji tego zespołu.

⁵⁷ W przypadku zespołu nr 39 - Wojskowa Agencja Fotograficzna, trwają prace nad wprowadzaniem metadanych (opisów tematów) do arkusza kalkulacyjnego. Prowadzone jest skanowanie negatywów w liczbie 15.000 klatek rocznie (na koniec III kwartału 2014 roku zdigitalizowano 53.287 skanów).

⁵⁸ W przypadku zespołu nr 45 Krajowa Agencja Wydawnicza konieczne jest w pierwszym rzędzie sporządzenie ewidencji. Następny etap to skanowanie zdjęć. W NAC nie określono jeszcze terminu ewentualnej publikacji online.

⁵⁹ Fotografie na szklanych diapozytywach (zespół nr 47 Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego) nie są materiałem unikatowym, zostały wykonane (powielone) w celach edukacyjnych. W NAC nie określono jeszcze terminu ewentualnej publikacji online.

⁶⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 82 ze zm.

w Internecie i uznanych za materiały archiwalne wytwarzane przez podmioty uprawnione do korzystania z domeny gov.pl (tzw. Archiwum Internetu) i zbiorów danych o ustalonej i zdefiniowanej strukturze, w tym rejestrów publicznych.

4. Terminowe przekazywanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawozdań z realizacji obowiązków wynikających z pełnienia funkcji Centrum Kompetencji w zakresie materiałów archiwalnych.
5. Przekazywanie we właściwych terminach do zatwierdzenia przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych planów w zakresie digitalizacji.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Departamentu Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego Najwyższej Izby Kontroli.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, dnia 1 kwietnia 2015 r.

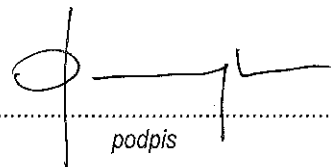
Najwyższa Izba Kontroli
Departament Nauki, Oświaty
i Dziedzictwa Narodowego

Kontroler
Robert Sasin
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

Dyrektor
Piotr Prokopczyk

.....
podpis